

— Biz varlıklınız, evet. Bu Erenköy'deki köşkü satın almakla mı bitti sanıyorsun her iş? Dört kat, bir çatı arası, tahtaboşlar, yemek tablasını yollama dolabı; gusülhanelerden birini sonradan alaturka, birini alafranga banyo yaptırmışızdır; ikinci katta at koştur salonlar; altı yatak odası; iki sandık odası; bir yaz kileri; arkalı önlü iki kattan dışa taşan dört balkon; çamaşırılık; uşak, hizmetçi, bahçıvan, arabacı takımı için müstemilat; sırf yedi dönümlük bahçesini çevreleyen demirleri ki o demirler saraylara layık yapıda; bahçenin ana giriş kapısını bir İtalyan usta dökmüş – şehzadelerin Kısıklı'daki köşkleri için yapılmış ama nedense biri için küçük gelmiş ve bizim köşke takılmış. İşte ilk sahipleri, bu para kıymeti nedir bilmeyen adamlar, Paris'e gidiyorlar. Alıştıkları hayat biçimine belli ki orada da devam edecekler.

Cumhuriyet'ten sonraki ikinci ev bizim zamanımızda çok bakımlıydı. Allah için, Keriman'a havası elzemdi, alındı. Her şeyiyle ben meşgul oldum.

Ah, o zamanlar ben de genceciktim elbette, hep Keriman'la Cavidan genç olmadılar ya.

Toparladım aileyi tapu işleri bittiğinde. Yazları Maçka'daki apartmanı kapatıp buraya göçerdik. Keriman, öyle hayali fener gibi, Adalar'a açılan balkonda üstü Fransız keteninden pikelerle örtülü şezlongda yatar dururdu.

Çok ölü verdik biz, çok.

Ben kırkıma girmeden ölüme alıştım nerdeyse. İnanın doğru söylüyorum, ölüme alışmak diye bir şey var, bu duygu bendeki hoşça vakit geçirme, eğlenme arzusunu tüketmiş olmalı. Bunlar, ah bunlar nasıl da şimdi söylenip duruyorlar; "o nasıl kurnazdır" diye, "o malları kurtarıırken tapuların bazılarını da üstüne yapmıştır" diye. Allah şahidimdir, söylenenler vallahi billahi yalandır. Şahsıma malım varsa rahmetli validem ve pederimden intikaldir. Aileyi yeniden toparlayıp kurmak bana havale edilmişse, ortaya attığı veletlerine babalık etmek bile bana kalmışsa, elbette dikkatli olunmalıydı diyorum.

Ben de kadını, benim de yatakta terleyerek, binlerce öpüşle, uzamış gecelerim var.

Aile benim için çok kıymetlidir, bu yüzden kadınlığımı söndürdüm vallahi. Senelerdir gözlerime sürme bile çekmiyorum. Oysa sarı ela gözün benzersiz süsüdür sürme; sevaptır da, peygamber efendimiz de sürme çekermiş. Yok efendim ben menfaatlerimi kadınlığımdan daha mühim bulmuşum, kadınlığımı öldürmüştüm. Hamamı yaktırıp girdiğimde, ben bu alaturka banyoları hiç sevmem, uzun uzun sabunlanırken birden çıplaklığımı hem yadırgarım hem de öyle bir haz gelir bana. Rahmetli kocama bile tam

soyunmadım ben. Neyse ne, hadi yapalım bitsin derdim. Uysal adamdı rahmetli, hiçbir şey demezdi. Şimdi yok gripindi, yok Yeldeğirmeni'ndeki Doktor Moiz Bernadet'in Altıyol'daki eczaneden özel yaptırdığı çarpıntı damlalarıydı, yani eczaneydi doktordu geçiyor günler.

Ben erkekleri iyi bilirim. Ay, kaç tane tanımış ki o, demesinler. Benim mahrem gecelerimi onlar nerden bilecek. Hem, kimi zaman biri bile tamamı için en iyi örnektir.

Bu Türk Hamamı'nın değeri, bilinmiyor. Duvarlardan birine bu Keriman'ın miralay kocası ne akılsa Venedik aynası kaplattı. Ayol, orası buharlanıyor zaten, ne görürsün buharlı aynada be adam. E, ne oldu, hamamlığın yağmurlukları mantarlaştı, duvardaki süslü kabartmalar unlaşıp dökülmekte. Bir de orta kat sofasını *Art nouveau* tarzı laleler çizili bir camla ikiye ayırdılar; ne oldu, eşya taşınırken ortadan kırıldı, sipsivri kama gibi bir görüntü kaldı. Ah, bunlar hiç mal kıymeti bilmez. O şahane merdiven tutamakları has cevizdendi, şimdi yer yer böcek yeniği. Hizmetçi, uşak, evlatlık bölümleri tepe basa eşya, perde merde artığıyla doldurulmuş fare yuvası.

Boşaltırlarken başlarında ben bekledim on beş gün. Onlar ya Süreyya Sineması'ndaki tiyatro galasındalar ya Moda Kulübü'ndeki bir davette. Burada olsaydılar... Evet, kim engelledi? Kim engelledi, soruyorum.

Benim için şunu bile demişler: Gözlerine para koymak yetmez, kefenini tapulardan yapmalı... Nankörler.

Ben güzel değil miydim? Ha, elim ayağım biraz iriceydi ama... Aman boş ver, malın büyüğü bende. Sinirlenirlerse sinirlensinler, malın büyüğü bende ya, bana sürgit mecburlar.

Ah, ne anlatıyordum, o yığintıları; koskoca bir araba körüğü inanır mısınız, bir laterna, tellerine kırmızı pas basmış bir arp. Başında Karadağ işi bir serpuşla, erkek taklidi bir duruşla, içinde kalmış boy aynası cesametinde bir kadın fotoğrafı. Balo kotiyonları; beş altı tane boş, dökme alçı çerçeve; Markiz Pastanesi'nden alınma mor ve şarabi, iki büyük fondan kutusu; içi silme düğme dolu kristal iki vazo. Köşkü satanların davavekili pek mühim bir şahsiyettir. İstanbul'u terk ettiler. Bu gidenlerin de savrukluğu, mal değeri bilmezliği beni ziyade şaşırtmıştı. O yığıntının içinden saten kadın korseleri, siyah ipek jartiyerler, inan olsun ilk bakışta saplarının gümüşten olduğu belli birkaç erkek bastonu. Oturduğum koltuktan doğrulup bu döküntüleri, döküntü demek de ne kadar doğru bilmiyorum, ayıklayanlara seslendim. Ben ta o uzaklıktan o sapların gümüş olduğunu anlamıştım.

Sonra çatı katına geçildi, –ama bu haramzadeler var ya hiç şüphesiz hâlâ rahat yaşıyorlardır– ne bitmez saltanatmış canım. Parmak oynatmadan edinilmiş her şey böyle atılır elbette. Ya orada ne vardı peki? Ihlamur ağacından yapılma tam takım şahane bir yatak odası; beş kapılı bir gardırop, kesme kristal aynalı. Davavekili, bana eğilip bükülüp, “Pek büyük ailedirler hanımefendi, alma kararınız yerindedir” dedi. “Bir şeyi satarken de alırken de pazarlık etmezler, pa-

zarlık edilmesini de istemezler. Aile zor bir zaman geçirdi. En küçük mahdum bey konağın Fransız mürebbiyesine âşık olarak onunla izdivaç etmek arzu ettiğinde Büyük Beyefendi Fransa'ya gitme kararını bence o gün verdi. Büyük Beyefendi bir yardımcısını yazıhaneye yolladığında –yazıhanemiz Galata'daydı–, parayı altın olarak ödedik.”

Çatı katındaki yatak takımının komodininde, içinde çok garip fotoğraflar olan bir albüm buldum. Kız yüzlü çok genç bir adamın hem eski yazı hem Latin alfabesiyle ithafı vardı: “*Muhibbim Zaharya Efendiye, sizi bir gûnâ terk ettim diye düşünmeyin. Ama yine de bu soluk tasvirim bir hatıram olsun.*”

O da ayrı bir sevda herhalde.

Şimdi denir ki koskoca köşk bildiğin kâğıt parayla alındı, yani benim ödediğim para kâğıt paraydı. Altınlar piyasadandan kalkalı çok oldu, takı oldu onlar artık, takı...

Ah, bu saatlerde Erenköy'ün yazına doyum olmaz. Çayımızı tazelesinler lütfen, rica ederim. En iyi siz beni anlıyorsunuz. Müteşekkirim size, bir parayla her şeyi sarıp sarmalayamazsınız. Gücünüz olmadığında da sevilmezsiniz. Ay sevseler ne olur, sevmeseler ne olur. Önemli olan korkmak, çekinmektir de.

Yeniden evlenmedim. Kabul, küçük kızlar kolay gönül kaydırmasınlar diye biraz tahsil ettirmeli, yirmisini bulmadan da kesin evlendirmeli. Ah, bakın, bülbülleri duyuyor musunuz?

Teyzem yine her zamanki gibi kesintisiz konuşuyordu:

— İlk kocamın sıtma ateşi yükseldiğinde, beni karşısına alıp, Bingazi'deki umumi kadınları anlatmasını az mı dinledim. Kadınların arasında göğüs ucunu delip küpe takanları bile varmış. Uyduruyor diye kabul ederdim. Sonra, o kadınların her yanları acı acı tarçın kokarmış. Sık yıkanmayıp yağlarla ovunduklarından, tenleri tabaklanmış ceylan postu gibi kaygan, ısıltılıymış. Edep yerleri öyleymiş ki, erkeğinkini arzulanıp da zapt ettiler mi bırakmayabilirlermiş.

İşte efendim, böyle doğrudan ortaya anlatılmaz, açık şeyleri dinletirdi bana.

Sırtları dik, belleri ziyade çukur ve gergindi onların Mihriban, derdi. Hastalık taşırlarmış ya, ben seni düşünerek mecburi elimi sürmedim. Ne frengi ne belsoğukluğu kaptım. Bu yaralar, bu kabuklar, Reşit Paşa Vapuru ile Köstence'ye götürdüğümüz Rumen esirlerinden geçti, vallahi ve tallahi. Hiç uyumuyorlardı o adamlar, Mihriban karıcığım. Gece demeden gündüz demeden gözleri açık, dillerinde şarkılar. Acıklı şeylerdi söyledikleri besbelli. Ne rütbeleri anlaşılırdı ne boyları ne bosları. Bu perişan, tuhaf

erkek kalabalığını harpten başka bir şey yaratamazdı. Biz imparatorluğun genç zabiteleri, –Namık Kemal’in şiirleri dilimizde– yorgun, uykusuz fakat kararlı ve cesur, cepheden cepheye gidiyorduk. Öyle günlerdi ki yaşadıklarımız, sulh olduğunda ona alışamayıp pek acayip bulacaktık kendimizi. Her gün ölümün içindeki bir zamana uyanmak, ölümle kalım arasındaki meçhul ânı daima ensemizde varsaymak bizlere neredeyse haz veriyordu. İmparatorluk tebaalarına emirler yağdırırken sivil sadakor giyimlerimizi, yumuşak rugan iskarpinlerimizi, ipek mintanlarımızı kuşanarak nazeninlere gözde mesire yerlerinde söz atan bizler değildik sanki. Erkekliğin asıl iktidarını harp etmekle tanımiştık. Bize öyle görünmekteydi ki geçmişin o süslü delikanlıları, kanı canı olmayan mahlûklardı. Üniformalarımızsa üzerimizden sıyrıp atacağımız şeyler olmaktan çoktan çıkmışlardı. Onları soyduğumuzda eksikliğimiz başa çıkılmaz olacak diye düşünmekteydik.

Mülazım Ömer Sadi ile ziyade dost olmuştuk. Fransız ediplerini ve bilhassa Voltaire’i beğenerek, onların düşüncelerini kendine şiar edinmiş bir zattı. Çoğumuz cepheye ulaşmadan ishalden, koleradan ölüyorduk. Kibar aile çocuklarıydık. Fakat bizi harbin sesi, saltanatı, onuru şahlandırdıyordu. Bedel vererek zabitlikten uzak kalanlarımız da vardı elbette. Hatırlanacaklar onlar değildir asla. Neferlerimizle konuşmak, o dili öğrenmek zaman isterdi. Dillerini anlayamıyorduk. İmparatorluğun seçme kurmayları vardı. Onların konuşmalarıysa hayranlık vericiydi. Sınırsız mace-

ralar. Kâh Bingazi'deydik kâh Reşit Paşa Vapuru ile Rumen esirlerini Köstence'ye götürüyorduk. Anadolu'da değişik cephelerde sürüyordu savaş. Yedi cephede yedi düşman, beş cephede beş düşman...

“Asrımız Hürriyetçilerin asrı” derdi Ömer Sadi. Hürriyet, adalet, müsavat!

Ne narin bir gençti. Anadolu'nun sessiz duran erleri emirlerimizi bir küçük kardeş usululuğu ile yerine getirirlerdi. Onlar kimi zaman bir memleket türküsüne dalarlardı. “Haydi” derdik. “Haydi bakalım söyleyin.”

Çadırların boz sıcağı önünde mataralarımızdan hurma rakılarını içerken bu türkülere alışır olmuştuk. Gençliğimizin müzikleri, Çağdaş Fürstin'ler, Viyana valsleri oralara uygun değıllermiş demek ki. Rumen esirlerinden biri, –onların içtimasını yaptığım saatte– bin parçaya bölünmüş, o artık ceket denemeyecek, pırtılarının içinden portföyünü çıkarıp bana bir fotoğraf uzatmıştı. Mısır püskülü saçlı iki çocukla, boynunda haç takılı bir kadının gülümsediğı resme karşı ne yapabilirdim? Dostlukla sırtını okşayarak yürüyüp geçmiştim. O fotoğraflar, harp boyunca, sanki iki düşman arasında anlaşmaya yarayacak tek şeymiş gibi, çok defalar gösteriliyordu.

Mihriban, karıcığım, canım yavrum, bilemezsin, harpte her akşam sanki ertesi güne doğmayacak bir gün batımı izlersin. Yaralılardan sipere taşınabilmiş olanlarının inleyişine ise alışılmıştı. Bu inlemeleri arada bir top atışı sesleri bozar. Bazı geceler bir iki kurşun sesi de duyarsın. Tabanca